

Hvad skal vi med socialpolitikken?

Socialpolitikken står af mange grunde i skyggen af andre politikområder som beskæftigelses-, uddannelses- og sundhedspolitikken. Men der er brug for en selvstændig socialpolitisk debat og politikudvikling, der tager de forhold og problemer for borgerne, der ikke kan løses af de andre politikområder, alvorligt.

NIELS PLOUG

Direktør for Personstatistik
Danmarks Statistik
E-mail: npl@dst.dk

Socialpolitik er et væsentligt, men måske også lidt overset politikområde. Væsentligt alene af den grund, at der bruges over 40 mia. årligt på det socialpolitiske område. Overset fordi der er en tendens til, at socialpolitik kommer til at stå i skyggen af uddannelsespolitikken, arbejdsmarkeds- og beskæftigelsespolitikken og sundhedspolitikken.

Uddannelsespolitikken er løsningen på mange udfordringer. Veluddannede borgere er en fordel for ethvert samfund. Men selv om det går fremad på uddannelsesområdet, og der aldrig har været så mange unge, der tager en uddannelse, så er der fortsat en såkaldt restgruppe, der ikke får en kompetencegivende uddannelse.

Beskæftigelsespolitikken leverer også løsninger, der skal sikre, at det kan betale sig at arbejde, og at så mange som muligt er i beskæftigelse. Men selv om det går fremad på beskæftigelsesområdet, og vi er meget tæt på den beskæftigelsesrekord, som blev sat kort før finanskrisen slog igennem i 2008, så er der fortsat en gruppe, der ikke er i nærheden af at komme i beskæftigelse.

Sundhedspolitikken sørger for, at vi er raske og lever længe. Men selv om det går fremad og dødeligheden for en række sygdomme bl.a. kræft er faldende, mens middellevetiden er stigende, så er der fortsat en gruppe også i de erhvervsaktive aldre med dårligt helbred og kortere levetid.

Alle de højtprofilerede politikområders restgrupper er dem, som socialpolitikken beskæftiger sig med. Det kan være både tungt og svært. Tungt, fordi problemerne er tunge og sammenfattede, svært, fordi det ikke på samme måde som på de øvrige områder er så entydigt, om det går fremad.

Det hænger sammen med, at det er lidt mere usikkert, hvad der er succeskriteriet for den socialpolitiske indsats. Er formålet med socialpolitikken i konkurrencestatens ånd at bringe de skæve og de trekantede i samme form som alle andre og få dem ind på arbejdsmarkedet, eller er formålet med socialpolitikken at give mennesker, der har været udsat for allehånde belastninger, muligheden for at leve gode eller i hvert fald bedre liv, uden at de behøver at bekymre sig voldsomt om at forsørge sig selv? Det findes der næppe noget entydigt svar på, fordi det kommer an på, hvilken af socialpolitikens mange målgruppe, man har med at gøre.

Udviklingen i det socialpolitiske fokus

Ser man lidt historisk på det, har det socialpolitiske pendul svinget fra fortidens fokus på forsørgelse på et lavt niveau og tab af borgerlige rettigheder, som fx retten til at stemme over 1970'ernes fokus på revalidering og omsorg til nutidens fortsatte fokus på selvforsørgelse som et væsentligt slutmål for socialpolitisk indsats.

Der var en række markante målsætninger i den bistandslov, der blev vedtaget i 1976 på et tidspunkt, hvor man endnu ikke fuldt ud havde indset omfanget af den krise, som man stod overfor. Et hovedformål med bistandsloven var at føre en socialpolitik, der forhindrede social deroute. Folk skulle bistås med udgangspunkt i den situation, de var i, og de skulle derfor hjælpes behovsbestemt efter en professionel vurdering af, hvad der skulle til for at bringe dem videre i livet. Faste takser for den økonomiske hjælp hørte ikke til i den måde at tænke socialpolitisk indsats på. Revalidering og udnyttelse af det, der blev kaldt resterhvervsevnen, indgik også som et vigtigt element i den socialpolitiske indsats.

Det er således tydeligt, at selv i den relativt bløde og forstående socialpolitik, der blev lagt op til med bistandsloven i 1976, så var der et fokus på at bringe folk videre til en situation, hvor de ved at udnytte deres resterhvervsevne kunne blive helt eller delvist selvforsørgende. Sagt på en lidt anden måde kan man sige, at hovedideologien i socialpolitikken er en protestantisk etik, der siger, at ”i dit ansigts sved skal du æde dit brød”. Den vinkel er kun blevet skærpet, siden man stille og roligt forlod bistandslovens ideer om skønmæssige ydelser og først langsomt men stadigt mere sikkert bevægede sig over i ”det skal kunne betale sig at arbejde”-regimet.

Det skal kunne betale sig at arbejde

Det regime er siden 0'erne blevet forfulgt med brugen af en differentiering af kontanthjælpen. Som instrument er det ikke nyt. Det blev påbegyndt allerede i begyndelsen af 1980erne, hvor man indførte en lavere kontanthjælpsydelse for unge under 25 år. Formålet var at motivere de unge til at tage en uddannelse ved at give dem en kontanthjælpsydelse, der nærmer sig niveauet for uddannelsesstøtten. Senere blev aldersgrænsen hævet fra 25 år til 30 år. Mens ændringen dengang var målrettet de unge, ude fra deisen, at unge ikke skal være på bistand, de skal være i uddannelse, så er de seneste 10-15 års differentierede kontanthjælpsydelser med kontanthjælpsloft af forskellige karakter ikke målrettet de unge, men omfatter bl.a. enlige forsørgere, hvor målet er at sikre, at den samlede sum af ydelser, som de kan få ikke skal overstige det rådighedsbeløb, de ville kunne få fra et lavt lønnet arbejde på arbejdsmarkedet.

Mens man kan diskutere effekterne af det, er der ingen tvivl om intentionerne; ”Det skal kunne betale sig at arbejde”. Og uden at der kan påvises nogen årsagssammenhæng, så forholdt det sig sådan, at der nærmest aldrig har været så mange, der arbejder. Lønmodtagerbeskæftigelsen i 2017 nåede i december op på samme niveau som den højeste lønmodtagerbeskæftigelse nogensinde, nemlig i sommeren 2008 lige før krisen.

Det er imidlertid ikke ensbetydende med, at vi er godt på vej til at have løst landets socialpolitiske udfordringer. Trods opstramninger på området med deraf følgende fald i tildelingerne er der mere end 200.000 modtagere af førtidspension og på månedsbasis trods et fald siden 2010 stadig omkring 150.000 modtagere af kontanthjælp.

Man kan overveje, hvad der skal til, for at de kan komme i arbejde. Der er ikke tvivl om, at man kan bruge økonomiske incitamenter til at få folk i arbejde. Udviklingen i beskæftigelsestallene – under de nuværende gunstige økonomiske konjunkturer – understøtte det, selv om vi egentlig ikke ved så meget om forsørgelsessituationen for dem, der ikke længere er berettigede til en ydelse.

Alternativt kan man overveje, hvilket slags arbejde, i hvilket omfang og på hvilke betingelser der er for dem, der ikke er 110 pct. ”fit for fight” og fuldstændigt klar til arbejdsmarkedet.

For der er uomtvisteligt, at der både blandt dagens modtagere af førtidspension og kontanthjælp og blandt kommende modtagere af de to ydelser er folk, der ikke – der aldrig – vil komme til at kunne bestride et almindeligt job på almindelige betingelser. Det skyldes personlige forhold, hvor sygdom er en væsentlig og i socialpolitisk sammenhæng ofte ikke fremhævet årsag. Entertaineren og det tidligere medlem af Folketinget Jacob Haugaard er blandt meget andet kendt for at sige, at ”hvis arbejde er så sundt, så gi' det til de syge”. Det er sjovt, og som meget, der er sjovt, har det også et strejf af vanvid. Det er klart, at det er meget få syge, der bliver raske af at få et arbejde, og samtidig og endnu mere væsentligt og tæt på den virkelige virkelighed så er der mange af dem, der ikke bestrider et job i dagens Danmark med rekord høj beskæftigelse, der er for syge til nogensinde at komme i arbejde på helt almindelige vilkår. Det skyldes også, at mange af de lavtlønnede job, der findes, kræver en stærk fysik. ”kassedamen” og ansatte i detailhandelen nævnes til tider som job, der er mindre krævende. Men butiksarbejde er hårdt fysisk arbejde. Varerne hopper ikke op på hylderne af sig selv, emballagen – de store mængder af papkasser og europaller – forsvinder ikke bare i den blå luft, når kasserne er tømte, og i øvrigt klares rigtig meget af arbejdet i sektoren af unge under 18 år til 60 kr. i timen. Det kan være svært at stille op til og konkurrere med, hvis man ikke er fuldt ud på toppen.

Og at der er en sammenhæng mellem sygdom og socialpolitik, det viser flere af artiklerne i dette nummer af bladet relativt klart og tydeligt.

Spørgsmålet er derfor – hvad så?

Det er svært, og der er mange dilemmaer. Selvforsørgelse er en kerneværdi i al politik på området. Det såkaldte ”tredje arbejdsmarked”, hvor man er ansat på særlige vilkår, er svært at få til at fungere. Og samtidig er det i stigende grad en politisk målsætning, at folk i de erhvervsaktive aldre ikke skal være på permanent offentlig forsørgelse.

Der skal selvfølgelig være fokus på, at ”det skal kunne betale sig at arbejde”, men der er også brug for et fokus på, hvad der skal være forholdene og betingelserne for dem, der ikke passer ind i og kan klare et betalt arbejde.

Derfor er der brug for en socialpolitisk debat og en socialpolitisk ideudvikling i sin egen ret så at sige, der har fokus på de sociale problematikker, der ikke løses med beskæftigelsespolitik, med uddannelsespolitik og med tidlig indsats i daginstitutionerne, men som kræver en social indsats overfor de grupper, som man ikke når med indsatser på de andre politikområder.